

Blomsterhav på Høvblege, Møn. Heldigvis er det ikke alle naturområder i Danmark der er ved at drukne i græs! Foto Rikke Anker Jensen

Kære medlem af Danmarks Vilde Natur

Mens [klimarekorderne](#) sender en gysende hilsen om en [natur i total forandring](#), havet omkring os [gisper efter luft](#) og nedslående nyheder om at vi har [mistet tre ud af fire steder med sjældne sommerfugle](#) i Østdanmark i de sidste 25 år, venter vi i Danmarks Vilde Natur med stigende utålmodighed på at Miljøministeren træder i karakter. Som bekendt skulle ikke færre end to Naturnationalparker åbne i denne sommer, og de resterende stod i kø for at følge efter hurtigst muligt. Men et år efter valget er der komplet handlingsfravær i Miljøministeriet, mens en masse ord om havet, naturen og miljøet hældes gavmildt ud i æteren. Vi har ikke set et eneste naturmæssigt tiltag i denne valgperiode, der stille og roligt tegner til at blive de fine hensigters, undersøgelsernes, og syltekrukkernes tid. Langsommeligheden illustreres til overflod i eksemplet med de 100.000 ha lavbundslande der i 2021 blev udset til at skulle tages ud af landbrugsdrift. Ved udgangen af august i år, [er der realiseret 187 ha](#) - ja, du læste rigtigt, 187 hektar, der mangler ingen nuller.

Samtidig er den seneste [naturforordning fra EU kun blevet stemt igennem i en udvandet form](#), som vi nu må afvente de nærmere forhandlinger om. Signalerne fra EU er i det hele taget blegnet på det grønne område, og så sent som i denne uge, indstillede kommissionen til at man undersøger regulering af en topfredet art, pga. udokumenterede risici - [man vil simpelthen åbne for at jage ulven](#).

I det lys, kan man som naturelsker godt miste modet lidt, for hvor skal man dog vende sig hen, hvis man ønsker sig en rig natur, nu og i fremtiden? I DVN tror vi stadig på sagen, og vi er faktisk temmelig fortrøstningsfulde! Her kommer tre gode grunde til at tro at naturen vil vinde frem, også i vores levetid:

1) Uanset hvor tallet lige rammer, vil EUs naturambitioner for beskyttet og stærkt beskyttet natur, langt overstige det nuværende areal, og Danmark vil ikke kunne undslå sig: vi kommer til at levere, og vi kommer også til at levere det bedre, end vi har gjort hidtil, nu hvor alle ved at vi er "kommet til" at indberette golfbaner, kirkegårde og tankstationer som natur og derved oppustet de reelle tal. I DVN vil vi presse på for at få naturen tilbage på hver en kvadratmeter vi kan!

2) Naturforvaltningen i Danmark rykker sig stærkt i disse år. Der er gang i et generations- og paradigmeskifte i de institutioner der forvalter vores fælles arealer, og der er kommet en åbenbaring i forhold til at give de vilde processer plads. Der gøres også store anstrengelser for at kommunikere den gode historie om sumpede områder, urørt skov, stående ved, store dyr, og skilte med gode informationsmaterialer skyder op på Naturstyrelsens arealer alle steder. Vi hilser i DVN de gode takter varmt velkommen!

3) Naturen kan med få greb og en smule hjælp komme sig meget hurtigt! Selvom vi har travlt, og helst skal sikre at arterne ikke uddør fra os, viser alle erfaringer, at genforvildning, hvad enten det drejer sig om at introducere nøglearter eller slippe de vilde processer løs, virker forbavsende hurtigt. I DVN følger vi med stor interesse de store private jordejere, der har taget tanken om det vilde til sig, og i ambitiøse projekter lægger arealer til gendannelse af vild natur. Når NNP'erne kommer, har de private allerede vist vejen, forvaltningerne vil forhåbentligt være omstillet til at se natur før de ser produktion, og med DVN og andre gode grønne kræfters hjælp, vil naturen igen få førsteprioritet.

Ganløse Ore i septembermorgenlys. Foto: Rune Haubo B. Christensen 2023

I DVN står arbejdet derfor aldrig stille, og i dette nyhedsbrev kan du læse om foreningens nye demokratiske struktur og foreningens kommende årsmøde, hvor du kan blive delegeret!

Vi bringer desuden, som opfølgning på den korte boganmeldelse af Rune Engelbreth-Larsens bog Naturnationalparker og de store dyrs genkomst, en fyldig anmeldelse skrevet af Wilhelm Lorenzen Fabricius, chefredaktør for Viden om Vild Natur, medlem af projektgruppen for Naturnationalpark Draved Skov og Kongens Mose - den bør du læse, både anmeldelsen og bogen!

Endelig bringer vi 4. del af vores føljeton om de store dyr, Klog på Vildskab, denne gang om fjeldkøer, racer, arter og New Nature!

Rigtig god læselyst!

Nyt fra Hovedbestyrelsen

Som I måske husker, blev foreningen ved oprettelsen i 2022 ikke gjort fuldt demokratisk, da vi oplevede fjendtligt kup og kupforsøg på to DN-afdelinger (Mols og Tranum). Vi turde derfor ikke starte en fuldt demokratisk forening op.

Det tør vi godt nu og, Foreningen har derfor fået nye vedtægter, hvor lokal- og hovedbestyrelserne ikke længere er selvsupplerende, men fuldt valgbare. Vedtægtsudkastet har været i høring hos lokalafdelingsbestyrelserne og den endelige version ligger nu [på hjemmesiden](#) og nederst i dette nyhedsbrev.

Se § 10 omkring lokalafdelingerne. **De nye vedtægter betyder også, at lokalafdelingerne skal afholde eget årsmøde inden udgangen af november og på dette udpege de 2 delegerede/repræsentanter, der skal deltage i hovedforeningens årsmøde.**

Det ligger i februar og på dette kan dele af hovedbestyrelsen gen- eller nyvælges. DVN Sydjylland og DVN Midtjylland har allerede afholdt årsmøder, og skal derfor blot indsende navne på deres delegerede. Tillykke til os, at vi nu har en fuldt demokratisk forening, der i dens korte levetid allerede har sat aftryk på den naturpolitiske dagsorden!

Anmeldelse 2.0: VORES SYN PÅ NATUREN AFGØR DENS SKÆBNE

Wilhelm Lorenzen Fabricius, chefredaktør for Viden om Vild Natur, medlem af projektgruppen for Naturnationalpark Draved Skov og Kongens Mose, anmelder Naturnationalparker og de store dyrs genkomst, skrevet af Rune Engelbreth Larsen. Forlaget Dana, 2023, 417 sider, 395.- kr. Fra forsiden af bogen stirrer Europas sidste store, vilde dyr på os. Visenten, eller den europæiske bison, var på randen af udryddelse. Der var blot nogle få fangensksdyr tilbage ved slutningen af Anden Verdenskrig og den var uddød i naturen. Gennem systematisk avl er der i dag omkring 8.500 af dem. Vi kan handle, vi kan redde stumpene. Det synes at være budskabet i en ny fagbog.

Rune Engelbreth Larsen er idéhistoriker og bogen Nationalparker og de store dyrs genkomst handler i lige så høj grad om vores kulturs forhold til naturen, som om naturens selv. Det er en væsentlig bog, der følger i rækken af Larsens tidligere bøger om vores forhold til naturen; Den danske naturs genkomst (2014), Vildere vidder i dansk natur (2017) og Danmarks genforvildede natur (2020).

Sproget er flydende, og bogen, der falder i tre dele, er fyldt med koncentreret viden. Den første del handler om udviklingen i vores måde at se, bruge og forvalte naturen. Anden del handler om syv store dyr, der spiller en central rolle i

økosystemerne, men mangler i den danske natur, mens tredje del handler om naturnationalparkerne, både de der nu er udpeget til etablering, og forslag til nye områder, der kunne følge efter.

Larsen er en dygtig formidler af det naturvidenskabelige stof og bogen er rigt og relevant illustreret. Den indsætter naturens tragedie i samfundenes historiske, religiøse, naturvidenskabelige, økonomiske og politiske diskurs. Han vil meget; klassisk videnskabsformidling, analyse af kulturkamp og aktivt bidrag til den stående, naturpolitiske debat. Projektet lykkes, og med bogen cementerer Rune Engelbreth Larsen sin position som en af nutidens betydningsfulde bidragsydere i kampen for den biologiske mangfoldighed. Han vil bringe vores bedste viden til en form for idémæssig konklusion, der kan danne grundlag for et paradigmeskifte i samfundets forvaltning af naturen.

EN NATUR, TØMT FOR STORE DYR

I første del af bogen rækker Rune Engelbreth Larsen tilbage til det forhistoriske menneskes omgang med megafaunaen og lægger sig på linje med en tværvideenskabelig opfattelse, der vinder frem i disse år; at jagten på de store dyr har været mindst lige så vigtig for deres forsvinden som de klimatiske forandringer. Økosystemerne har altid haft store, landlevende planteædere. Så kom mennesket! Især forskellen på den sidste mellemistid og den tid, vi lever i nu, er interessant for forståelsen af naturens kritiske tilstand. Uden de store, planteædende dyr bliver økosystemerne dysfunktionelle. Larsens analyse er stringent og detaljerig. Han bruger økosystemfunktionerne som nøgle i forståelsen af naturafviklingen. De store dyrs græsning og den indvirkning, det har på vegetation og jordbund, er økosystemfunktioner. Det gælder også deres møg og alt det liv, der knytter sig til dyrenes efterladenskaber, og det gælder deres ådsler og den rigdom, de udgør for nedbrydende organismer i alle størrelser og afskyninger. Det er i hele dette komplekse univers, vi skal træffes vores valg – og vælge skal vi.

DATAGRUNDLAGET BETVIVLES ELLER IGNORERES

Om og hvornår arter er tilstede, om de trives eller har nedtur, er ikke bare et naturhistorisk puslespil med geografiske og historiske dimensioner, men også en målestok for naturens tilstand. Der er derfor politisk argumentationskraft i opgørelserne over arternes bestandsudvikling og naturtypernes bevaringstilstand. I bogen beskrives, hvorledes datagrundlaget og eksperternes anbefaling gennem flere årtier har peget i én og samme

retning; det går ad helvede til, men at fakta i vid udstrækning enten betvivles, bortforklares og negligeres eller modtages med alvorlige miner, efterfulgt af larmende tavshed.

I bogen zoomes ind på Danmarks biodiversitetskriser. Dagsommerfuglene bruges som illustrativt eksempel, de er kendt og elsket af de fleste mennesker. Både arter og individer styrtdykker med fortvivlende hast, for nogle arters vedkommende er mere end 90% af lokaliteterne væk. Siden midten af 1900'tallet er 12 ud af dengang 75 dagsommerfuglearter helt forsvundet fra landet. Sommerfuglene deler skæbne med et utal af andre væsner og er gode indikatorer på naturens tilstand. Bogen har også andre, illustrative eksempler på sammenbruddet fra forskellige grene af biologien, fx når botanikere besøger lokaliteter med gamle plantelister i hånden. Det samlede billede er virkelig nedslående.

Larsen ser dog også på, om et stigende antal fuglearter i trivsel til gengæld kunne indikere bedring. Det kan det. De viser, at det virker at gøre noget aktivt. De store rovfugle er kommet igen, fordi vi har fredet dem. Mange nye arter er kommet til, andre er blevet mere talrige, fordi vi over 200 år aktivt har plantet skove. De senere års genopretninger af søer og enge har både øget antallet af arter og individer.

VI TALER OG HANDLER MOD BEDRE VIDENDE

Selv om skovarealet over de seneste 200 år er øget fra 3-4% til i dag 14%, er skovnaturen også i krise. Den burde være vores rigeste natur, når det kommer til biologisk mangfoldighed. Oprindeligt var der i skovarealerne store vådområder, og der var lysninger, der blev holdt åbne af græssende dyr. Helt eller delvist døde træer og væltede stammer er levesteder for mange af skovens arter. Produktionsskoven levner ikke plads til naturlige økosystemer. Larsen går på opdagelse i den sendrægtige proces, fra en vis erkendelse af problemerne finder sted hos myndighederne, til vi tre årtier senere får en forsigtig, men substantiel, udlægning af op til 75.000 ha statsskov som urørt skov.

Da det nyetablerede Biodiversitetsråd afleverer sin første rapport i 2022, kan de konstatere, at blot 2,3% af Danmarks areal kan siges at være beskyttet natur og tilmed fortsat reelt uden bindende beskyttelse. På papiret figurerer meget mere som beskyttet, men det er uden meget indhold, og tilstanden er elendig. Man må spørge sig selv, hvordan det kan være, at et land med stor velstand, en relativt oplyst befolkning, demokratisk involverende processer og et naturvidenskabeligt forskningsmiljø i verdensklasse kan nå her til? Hvordan kan det være, at der konstant tales og handles mod bedre vidende?

Idéhistorikeren Rune Engelbreth Larsen dykker ned i de seneste 150 års kulturkamp og genfinder sporene i modsætningen mellem dem, der vil naturen for naturens egen skyld, og de der ser naturen som noget, der kun har værdi, når den tjener mennesket. Larsens fremstilling har et utal af facetter, og det er i sammenstillingen af de kulturelle, filosofiske og politiske modsætninger i udviklingen af vores individuelle og kollektive natursyn, man for alvor oplever vigtigheden af denne bog. Larsen viser, hvordan der gennem 150 år er blevet gjort kraftigt opmærksom på naturens ulykke. Der er mange, dygtige formidlere af naturvidenskabens iagttagelser og forståelse, Rune Engelbreth Larsen er bestemt en af dem. Men der er i nutiden få, der kan sammenstille de kulturelle, politiske og videnskabelige udviklingstendenser så klart, som det sker her. Det sker på grundlag af et rigt baggrundsmateriale, henvisningerne falder tæt og relevant, litteraturlisten er på 22 tætskrevne sider.

HVAD GØR VI SÅ?

Rune Engelbreth Larsens vælger side, han vedgår sit engagement i naturen i sig selv. Han har i en længere årrække været aktiv i Danmarks Naturfredningsforening og lancerede i 2014 begrebet naturnationalparker i det regi, som et nødvendigt korrektiv til de såkaldte "nationalparker", der ingen relevans har for den biologiske mangfoldighed. Begrebet naturnationalparker er en syntese af de anbefalinger, der gennem de seneste årtier er lydt fra en enig forskerverden; at naturen skal have mere plads, at der skal være bedre sammenhæng mellem naturområder af hensyn til spredning, at græsning skal foregå som i naturen i stedet for som i landbruget, og at landskabet skal have sit vand tilbage. I 2019 fik en nytiltrådt regering etableret et flertal om en naturpolitik, der ikke blot indeholder før omtalte udvidelse af urørt skov, men også åbner lovgivningsmæssigt og finansielt for etableringen af 15 naturnationalparker. Paradigmeskiftet synes på vej.

I Naturnationalparker og de store dyrs genkomst udtrykker Larsen bekymring over, at selv efter beslutningen arbejdes der med sædvanlig sendrægtighed og angst for forandring. Det er naturligvis en god begyndelse med 15 naturnationalparker på tilsammen 25.000 hektar, selv om det kun er promiller af landets udstrækning. Alligevel bryder en kamp ud i medierne om definitionsmagten over, hvad (vild) natur er, om brugsretten til den statsejede natur og en ophedet debat om dyrevelfærden for de udsatte dyr. Modet og beslutsomheden forlader, som sædvanlig, politikere og myndigheder. Hvad den nye regerings forslag til ændringer indebærer, står ved bogens afslutning hen i det uvisse. Larsen følger kritisk det projekt, han selv har været med til at holde over dåben.

DEN RETSLØSE NATURS DYSTRE UDSIGTER

Selv om der kan spores en positiv udvikling, så er der fortsat nogle helt centrale problemer der skal løses, før naturen for alvor får chancen for at komme sig. I bogen peges fx på behovet for en retlig naturbeskyttelse, der forpligter til aktiv optimering af naturtilstanden i beskyttede områder. Et andet eksempel er manglen på ådsler. Hvis ikke dyrene får lov at blive liggende i naturen, når de dør, vil en vigtig og truet del af den biologiske mangfoldighed ikke få gavn af naturnationalparkerne. Larsen påpeger også, med rette, at mange af de 15 udpegede områder er langt mindre, end det videnskabeligt anbefalede.

Bogens første del afsluttes med en alvorlig påmindelse om, hvordan klimaforandringerne sætter yderligere trumf på kravet om handling nu. Der har været store udsving i klimaet før, men naturen har altid kunne tilpasse sig, fordi naturområderne hang sammen. I en forarmet og fragmenteret natur vil spredningsmulighederne være yderst begrænsede. Med de menneskeskabte klimaforandringer nedkalder vi endnu flere ulykker over den biologiske mangfoldighed.

DANMRKS SYV STORE

I bogens anden del, Danmarks syv store, gennemgås historien om en række pattedyr, der har spillet en rolle i tilblivelsen af de økosystemer, der nu er så nødlidende. Bison (visent), bæver, elg, kronhjort, ulv, vildhest og vildsvin får hver sit kapitel, sprængfyldt med biologisk og kulturhistorisk viden. Disse monografier er tro mod bogens udgangspunkt; vi skal ikke bare forstå dyrenes vigtighed som nøglearter i økosystemerne, men også hvorfor og hvordan vi lod dem og deres natur i stikken. De syv arter står, eller kunne stå, foran en genoptagelse af deres plads i Danmarks natur og Larsen undersøger, hvordan dét reaktualiserer den grundkonflikt, der er bogens hovedtema. Man kan undre sig over, at Larsen ikke også har viet oxen et kapitel. Uroksen uddøde for få hundrede år siden og dens efterkommere, kvæget, spiller en væsentlig rolle i nutidens økosystemrestaureringer. Der arbejdes endvidere med en unik tilbageavl, der udvikler en okse, der i størrelse og udseende minder forbløffende om uroksen. Dén historie rummer nye, spændende, idéhistoriske aspekter, fx om vores opfattelse af autenticitet og hvor langt vi vil gå i accept af vildskab; vi snakker om et dyr på 1.000 kg med et iltet temperament. Mener vi det?

NATURNATIONALPARKERNE, EN FOR EN

I bogens tredje afsnit gennemgår Rune Engelbreth Larsen hver af de 15 udpegede naturnationalparker. En sand milepæl i Danmarks naturbeskyttelse, når de er etableret. Teksterne er skrevet, så de kan læses hver for sig. I et appendix til afsnittet giver forfatteren sit bud på, hvor de næste 15 naturnationalparker kunne etableres. Det er skønne områder, og de indeholder store naturværdier trods den fremskredne forarmning. Det minder de talrige, lækre naturfotos i dette afsnit om. Men de er og bliver isolerede oaser i en drænet pesticidørken.

KAN VI NÅ DET?

I Naturnationalparker og de store dyrs genkomst anslås en tveklang af sammenbrud og opbyggelighed. Rune Engelbreth Larsens velresearchede bog lader os ikke i tvivl om krisens alvor, og den giver et overbevisende billede af sammenhængen mellem natursyn og naturforvaltning og af behovet for en revideret prioritering, hvis vi skal sætte en helingsproces i gang.

Skal man anlægge den pessimistiske vinkel, ser man en sygelig gentagelse af en politisk/kulturel proces, hvor problemerne først benægtes eller negligeres og naturens fortalere hånes for at være romantikere eller alarmister. Når problemet bliver for støjende for politikere og forvaltninger og ikke længere kan snakkes væk, omfavnes det med repressiv tolerance; løsningsforslag lemlæstes i en kværn, der tager enhver alvor og konsekvens ud af dem, mens videnskabelige arbejder holdes forfængeligt for sniksnak.

Skal man anlægge en optimistisk vinkel, ser man tegn på et opbrud i natursynet blandt de kræfter, der har indflydelse. Tilslutningen fra hele forskermiljøet, sammenholdet mellem de naturbevarende organisationer, opbakning i befolkningen til mere og vildere natur og klima- og naturkrisens stigende betydning for vælgernes stemmeafgivning.

Denne anmelder har i andre sammenhænge fastholdt, at dannelse betyder at udvikle kriterier for vurdering og valg - på grundlag af vores viden, og at dannelse også betyder, at vi opøver evnen til at udvise social ansvarlighed. I det lys er Rune Engelbreth Larsens bog ét stort dannelsesprojekt. Som sådant vil den, hvis den får den udbredelse den fortjener, bidrage til vores vej ud af afmagten. Den er pligtlæsning for enhver politisk og administrativ enhed i dette land, men bør også nydes af enhver, der bekymrer sig om den biologiske mangfoldigheds fremtid.

Fjeldkøer, racer, arter og New Nature!

Af Karen Schousboe og Bjarne Schou

Svenske køer er de sundeste i verden, hedder det stolt på den anden side af sundet. Og samtidig er de også de højstydende. Det sidste gælder dog ikke den svenske fjeldko, der af svenskere - som de er flest - anses for at være efterkommer af de traditionelle jernalderkøer, der har levet i fjeldene fra Arilds tid. Vi taler om den gamle svenske "landrace" her, der bestemt er en alvorlig sag.

Helt så gammel er den dog ikke. Første gang den omtales i litteraturen er 1893, da de fire nordligste svenske landboforeninger går sammen om at beskrive dette særegne dyr. Baggrunden var ønsket om at tilbage-avle den "historiske" kvægrace, svenske landbrugsekspertter anså som specielt egnet til at begå sig på Nordlandet og i fjeldene.

På mange måder kan man sige, at dette projekt var en folkelig og provinsiel reaktion på de centrale svenske forsøg med at fremelske højtydende malkeracer ved at importere egnede europæiske avlsdyr. Samtidig er der ikke tvivl om at de provinsielle avlsprojekter skal forstås i sammenhæng med den gryende hjemstavnsbesvægelse, der bl.a. satte sig spor i oprettelsen af de første Frilandsmuseer, blandt andet Skansen fra 1891. Her vil interesserede kunne opleve den svenske fjeldko i fuld vigør. Senere faldt interessen for projektet, men i begyndelsen af det 21. århundrede er der kommet nyt liv projektet og i dag findes der fire forskellige "backbreeding-planer" og tre avlsforeninger i Sverige, der kæmper for at holde fjeldkøen "ren". Især er det naturligvis vigtigt for den enkelte forening at holde deres dyr racerene.

Når vi som danskere ser på den, ligner den mistænkeligt det jyske gråbrogede kvæg, selvom sidstnævnte naturligvis har mindre pels. De svenske fjeldkøer er jo tilpassede det koldere vejr i Nordsverige. Dette jyske kvæg har for resten en kusine, der er rødbrøget. I historien om det gamle danske kvæg opererer man da også med den vestjyske kvægrace og ø-kvæget. "hver by har sin heks, og hvert sogn sine trolde", synger vi gladelig ved Midsommer og minder derved hinanden om hvor "kulturlige" vi og vores "dyreracer" egentlig er.

Sådanne racer bør ingensinde blandes, mener museumsfolk, kulturhistorikere, og entusiaster. Derfor blev der også set skævt i kulturhistoriske kredse til Naturstyrelsen, da man i 1972 gik i gang med at fremavle "Skovracen", det der i dag kaldes "Dansk Skovkvæg". Racen blev fremavlet på basis af elleve forskellige racer, to malkekøer og ni kødracer. Allerede fra 1978 blev besætningen dog lukket og i dag består besætningen af 89 køer og fire foldtyre, 221 dyr i alt. Andre, der også har haft et godt øje til projektet er friluftsfolket. Dansk Skovkvæg har nemlig ry for at være mere hidsigt end traditionelle malkekøer.

Hvis man anskuer disse race- og forædlingsprojekter i et dybt historisk perspektiv, er der naturligvis tale om noget menneskeskabt ævl og kævl. I et jernalderperspektiv og helt op til udskiftningstiden omkring år 1800 kendte man naturligvis godt til at fremavle gode dyr. Små dyr, venlige dyr, gode malkekøer, eller fine tyrekalve som råvarer til adelens øksneeksport. Men ideen om racer havde ikke tag i den almindelige landbefolkning. Racer var noget adelen interesserede sig for og specielt når det gjaldt heste. Så dengang fandtes på den ene side bondeheste, der kunne leve mere eller mindre vildt i skovene som udgangsøg. Og på den anden side vældige gangere såsom frederiksborgere, og de heste som den race var fremelsket af. Og ja, bønderne havde blik for -selvom det kostede bøder - at bryde hegnene ned indtil de kongelige stutier i Nordsjælland for at få deres hopper bedækket og fremavle gode køreheste. Men mestendels var en hest bare en bondehest og et arbejdsdyr.

Hvorfor er alt dette vigtigt for os i nutiden? Jo, der er det fordi vi skal huske på at alt det som mennesker kalder racer i biologisk forstand ikke er andet end genetiske blindgyder. Historien om det svenske fjeldkvæg er her god at få forstand af. Dyrene har det jo nemlig ikke godt, når deres genetiske muligheder på den måde snævres ind. Og det gælder naturligvis også konikker, exmoores, gotlandske rus og alle de andre bondeheste, der er endt med at blive holdt adskilt så de ikke blander sig.

Ja, faktisk gælder det også den Europæiske Bison. På Bornholm har man i den fremtidige Naturnationalpark, hvor Bisonskoven skal udvides til 1100 ha, fravalgt at der også kan gå kvæg inde i indhegningen. Fordi man ved hjælp af DNA-analyser ved at bison og urokser faktisk ofte blandede sig. Så kvæget på Almindingen vil blive holdt for sig selv.

Det turde være indlysende at fortalere for rewilding – og det gælder naturligvis også os her i Danmarks Vilde Natur – er ikke særligt optagede af denne racetænkning. Tværtom tænker vi i familier, slægter, arter, og underarter. Og i det spil handler det højst om at identificere de underarter, der er bedst egnede til at klare sig i naturen og helst hele året. Og derefter få dem til at blande sig lystigt, så ny sød musik opstår og robuste dyr fremelskes; et udtryk der i øvrigt ikke betyder det samme som at fremavle.

Det er præcis det, som for tiden foregår i Kragelund Mose, hvor Martin Sandager lige nu har konikker og exmoor-ponyer gående blandt hinanden. Og hvor blandede føl er på vej, har vi hørt i vores øresnegl.

Det er bare et lille eksempel på det, der blandt biologer kaldes novel ecosystems eller New-Nature-bevægelsen, og noget tyder på at Danmark indenfor de næste år bliver verdensførende indenfor forskningen på området. Hvordan det skal ske kan du kan læse om herunder.

Novel ecosystems og vores nye natur

Det nye forskningscenter ECONOVO skal hjælpe med at forstå hvordan ny natur påvirker

1 - Diversity dynamics

2 - Complexity restoration

3 - Resilience and functioning

4 - Biosphere upscaling

Af *Bjarne Schou*

Hvis vi går 25.000 år tilbage i tiden, ja endda så sent som for 12.000 år siden, eksisterede hovedparten af de store landlevende planteædere stadig. Det er de arter som i mange debatter og studier omtales som megafauna-arter med en vægt på 1.000 kg. eller derover.

Engang rummede jorden 31 store landlevende planteædende pattedyr-arter. I dag er vi nede på 8 globalt. 5 i Afrika. 2 i Asien. 1 i Nordamerika, ingen i Sydamerika og ingen i Europa. I Europa arbejdes der hårdt på at få en ny stor okse frem, der kan fungere som en ny urokse, Tauros.

Måden de store dyrs påvirker økosystemet kan ikke overvurderes. De spreder enorme mængder af næringsstoffer i form af halvomsat plantebiomasse, de skaber enorme forstyrrelser, åbner landskabet, spreder frø over store afstande. Og meget, meget mere. De store dyr er af så enorm betydning for genoprettelsen af verdens økosystemer, at vi ikke kommer uden om at verden må deles om de megafaunaarter vi har tilbage. Det er den tænkning der ligger bag - novel ecosystem.

Et nyt dansk center, ECONOVO under professor Jens-Christian Svennings ledelse, skal forske i hvordan novel ecosystems påvirker biodiversiteten og jordens biosfære som helhed, herunder hvordan den nye viden kan bruges til at fremme mulighederne for livet på jorden.

ECONOVO's forskningsprogram skal undersøge og tilvejebringe grundlag for at forstå og forudsige effekten af novel ecosystems i forhold til jordens mangfoldighed af liv og biosfærens funktionalitet.

Man kan læse mere på [ECONOVO.dk](https://econovo.dk) og i næste udgave af nyhedsbrevet bringes et interview med Jens-Christian Svenning om hans nye center.

Nye vedtægter for Danmarks Vilde Natur

Vedtaget den 27. august 2023 i henhold til Foreningen Danmarks Vilde Naturs vedtægter af 1. april 2022

§1 Navn og hjemsted

- Stk. 1 Foreningens navn er "Danmarks Vilde Natur". Foreningen er landsdækkende og har hjemsted i Horsens kommune. Værneting er Retten i Aarhus. Foreningen har lokalafdelinger i hele landet.

§2 Formål

- Stk. 1 Foreningens formål er beskyttelse af natur og miljø. Vi vil understøtte etablering af store, sammenhængende og internationalt anerkendte områder med vild natur, hvor biodiversitet og naturlige processer har første prioritet både til havs og på land - samt arbejde for områdernes udvikling og fremtidige beskyttelse. Det sker ved at:
 - Påvirke lovgivning, forvaltning, politiske processer og den offentlige debat i retning af vildere og juridisk beskyttet natur
 - Formidle forskningsbaseret viden og naturglæde til beslutningstagere og befolkning
 - Etablere samarbejder og netværk
 - Bakke op om tiltag, der fremmer offentlig og privat vild natur
- Stk. 2 Foreningen er partipolitisk neutral og økonomisk uafhængig.

§3 Grundlag

- Stk. 1 FN's naturpanel IPBES vurderer, at forandringerne i naturen de sidste 50 år er gået hurtigere end nogensinde før i menneskets historie, og at udryddelsesraten nu er omkring 100 gange højere, end den har været de sidste 10 millioner år. For Danmarks vedkommende er 95% af vores beskyttede naturtyper og 57% af vores beskyttede arter i dårlig bevaringsstatus. Denne biodiversitetskrise er tæt sammenhørende med klimaforandringerne, der allerede nu har afgørende betydning. Direkte på grund af temperaturstigningerne og dermed ændringerne i habitater, men også indirekte, idet kampen om plads til landbrugsjord, minedrift, by-ekspansion mm. spiller sammen med stigende ørkendannelse og havstigning og medvirker til den fortsatte ødelæggelse af vores skove, lysåbne naturtyper og hav. Forskere fra FN's klimapanel IPCC og den internationale natur- og miljøorganisation IPBES i FN-regi understreger vigtigheden af både at konfrontere klimaforandringerne og tabet af biodiversitet. Naturbaserede løsninger bliver således anset som afgørende, for at suge CO2 fra atmosfæren og samtidig levere habitater for truede arter.
- Stk. 2 Foreningen vil bidrage til at sikre den vilde natur gennem naturpolitisk arbejde, information, lovgivning og økonomi. Vi ønsker at italesætte og understøtte ambitiøse tiltag for at bremse biodiversitetsnedgangen i Danmark. Særligt aktuelt for foreningens stiftelse er etableringen af Naturnationalparkerne. Vi mener, at Naturnationalparkerne indenfor en kortere årrække skal leve op til IUCN Nationalpark kategori II kriterier, og at Danmark forvalter Natura 2000 områderne i overensstemmelse med retningslinjer og målsætning. Vi mener også, at Danmark skal opfylde sin forpligtelse overfor dansk og international biodiversitetslovgivning, herunder FN's Biodiversitetskonvention, EU's Biodiversitetsstrategi og naturlove - både på land og til havs. Etableringen af Naturnationalparker er derfor kun de første spæde skridt, og vi vil arbejde for, at der fremover sker langt flere arealudvidelser og tiltag for vild natur. Vi mener, at en juridisk sikring af arealer med vild natur via etablering af fx naturzoner er afgørende, ligesom vi mener, at en dansk biodiversitetslov med bindende mål løbende skal monitoreres af et uafhængigt biodiversitetsråd.
- Stk. 3 I første omgang er kun statslige arealer omfattet af naturnationalparkloven. Vi ønsker, at kommuner såvel som private lodsejere får bedre mulighed for at omlægge arealer til naturområder, hvor vild natur har første prioritet. Samtidig ønsker vi flere og større Naturnationalparker, herunder mulighed for at private og kommunale lodsejere kan tilføje arealer til Naturnationalparkerne.
- Stk. 4 For de marine beskyttede hhv. strengt beskyttede områder skal forvaltningen være økosystembaseret, hvor biodiversitet og naturlige processer har første prioritet. Hovedtruslerne for havets biodiversitet i dag er fysiske forstyrrelser af havbunden, fiskeri, tilførsel af næringsstoffer og klimaændringer. Danmarks Havplan skal indenfor en kortere årrække opfylde EU's direktiv for maritim fysisk planlægning om en bæredygtig og økosystembaseret tilgang. Ligeledes skal Danmarks forpligtelse om god økologisk tilstand i havet opfyldes indenfor en kort årrække, jf. EU's vandrammedirektiv.

- Stk. 5 Som forening baserer vi os på videnskabelig forskning og relevante faglige vurderinger, herunder IUCN's rewilding principper, hvor økosystemer med høj biodiversitet genetableres via naturlige processer som eksempelvis naturlig hydrologi, urørt skov og store planteædere.
- Stk. 6 Vi ønsker at sætte meget større fokus på de mange positive aspekter af dyrevelfærd for store vildtlevende planteædere i naturlige flokstrukturer. Vi vil endvidere forholde os til den rekreative brug af vores naturområder, herunder Naturnationalparkerne. Vi vil arbejde for at øge forståelsen for, hvordan besøgende færdes sikkert blandt de store dyr. Vi vil også arbejde for, at friluftsliv og motionssport jf. IUCNs kriterier ikke forstyrrer eller forringer de naturlige processer, og at der foretages løbende monitoring af de menneskelige aktiviteter i Naturnationalparkerne, herunder nødvendig tilpasning af typer og intensitet, således at den vilde natur reelt har første prioritet.

§4 Medlemmer

- Stk.1 Som medlemmer optages enkeltpersoner, selskaber, organisationer, virksomheder m.fl., som vil medvirke til opfyldelse af foreningens formål. Medlemmers børn under 13 år kan optages uden kontingent. Medlemskab tegnes via hjemmesiden med oplysning af navn, adresse, telefon og e-mail. Udmeldelse sker skriftligt.
- Stk. 2 Der betales et årligt medlemskontingent, og medlemskabet gælder 1 år frem. Medlemskabet er først gyldigt når det indbetalte kontingent er registreret på foreningens konto. Betalt kontingent returneres ikke ved udmeldelse af foreningen.
- Stk. 3 Der føres medlemsregister jf. persondataloven og foreningens privatlivspolitik.
- Stk. 4 Medlemmer, der ikke respekterer foreningens vedtægter eller arbejder imod foreningens formål, grundlag og beslutninger, kan af hovedbestyrelsen ekskluderes af foreningen.

§5 Hovedforeningens årsmøde

- Stk. 1 Årsmødet er foreningens højeste myndighed. I årsmødet deltager delegerede fra lokalafdelinger og hovedbestyrelse.
- Stk. 2 Årsmøde afholdes hvert år inden udgangen af februar måned og indkaldes af Hovedbestyrelsen med mindst 4 uger varsel. Deltagelse kan ske enten fysisk eller virtuelt.
- Stk. 3 Foreningens delegerede er møde- og stemmeberettigede og er valgbare til foreningens hovedbestyrelse. Delegerede til hovedforeningens årsmøder er:
 - 2 delegerede valgt af hver lokalafdelingsbestyrelse
 - Den siddende hovedbestyrelses medlemmer og suppleanter. Hovedbestyrelsens medlemmer og suppleanter kan ikke samtidig være delegerede for lokalafdeling.
- Stk. 4 Forslag til behandling på årsmødet skal indsendes til hovedbestyrelsen senest 2 uger før mødet. Hovedbestyrelsen afgør, om et indsendt forslag er i overensstemmelse med foreningens formål, og dermed om det kan fremlægges for årsmødet. Forslagene vil derefter blive udsendt sammen med endelig dagsorden og evt. bilag senest 1 uge før årsmødet.
- Stk. 5 Årsmødet er beslutningsdygtigt uanset fremmøde. Afstemning sker ved håndsoprækning, dog kan skriftlig afstemning forlanges af blot én tilstedeværende delegeret. Virtuelle deltagere kan stemme via sms til dirigenten.
- Stk. 6 Emner, der ikke er optaget på dagsordenen, kan ikke sættes under afstemning på årsmødet.
- Stk. 7 Den af årsmødet valgte dirigent afgør alle evt. tvivlsspørgsmål vedrørende dagsordenens behandling og stemmeafgivning.
- Stk. 8 Hovedbestyrelsen er ansvarlig for, at der udarbejdes beslutningsreferat af årsmødet og at dette underskrives af dirigent og referent. Referat udsendes til medlemmer senest 14 dage efter årsmødets afholdelse.
- Stk. 9 Ekstraordinært årsmøde kan afholdes, når bestyrelsen finder det nødvendigt, når mindst 1/10 af delegerede fremsender skriftlig begrundet anmodning om det til formanden, eller når et tidligere årsmøde har besluttet det. Indkaldelse med angivelse af dagsorden skal ske med mindst 14 dages varsel, og afvikling sker efter de samme regler som for ordinær generalforsamling.

§6 Dagsorden

- Stk. 1 Dagsorden til årsmødet skal mindst indeholde følgende punkter:
 - 1. Valg af dirigent og referent
 - 2. Hovedbestyrelsens beretning om foreningens virke i det forløbne år
 - 3. Godkendelse af regnskab
 - 4. Forslag til behandling

- 5. Budget for det kommende år
- 6. Fastsættelse af kontingent
- 7. Valg til hovedbestyrelse
- 8. Valg af revisor og revisorsuppleant
- 9. Eventuelt

§7 Hovedbestyrelse

- Stk. 1 Foreningen ledes af hovedbestyrelsen, der vælges af årsmødet blandt foreningens delegerede. Hovedbestyrelsen består af 5 til 7 medlemmer og 2 suppleanter.
- Stk. 2 Valgperioden for et hovedbestyrelsesmedlem er 2 år. Valgperioden for suppleanter er 1 år. En suppleant, som i årets løb indtræder i hovedbestyrelsen, overtager det udgåede medlems resterende valgperiode.
- Stk. 3 Hovedbestyrelsen konstituerer sig selv med formand og øvrige bestyrelsesfunktioner. Alle bestyrelsesmedlemmer er forpligtet indenfor foreningens rammer til at virke for foreningens formål.
- Stk. 4 Alle beslutninger træffes ved almindeligt flertal. Ved stemmelighed er formandens stemme afgørende. Hovedbestyrelsen er beslutningsdygtig, når mindst halvdelen af medlemmerne er til stede fysisk eller via digitale platforme.
- Stk. 5 Hovedbestyrelsen kan nedsætte underudvalg af bestyrelsesmedlemmer og/eller ordinære medlemmer til løsning af konkrete arbejdsopgaver.
- Stk. 6 Hovedbestyrelsen fører protokol over sine forhandlinger.
- Stk. 7 Hovedbestyrelsen, der er ulønnet, fastsætter selv sin forretningsorden.
- Stk. 8 Hovedbestyrelsesmøder indkaldes af formanden og afholdes, når formanden eller mindst 2 bestyrelsesmedlemmer finder det nødvendigt.

§ 8 Prokura, økonomi og revision

- Stk. 1 Foreningen er baseret på frivilligt arbejde. Medlemskontingent fastsættes på årsmøde. Alle kan bidrage med gavebeløb. Foreningen kan endvidere ansøge om indsamlingstilladelser eller søge midler fra fonde og andre kilder.
- Stk. 2 Foreningen tegnes ved underskrift af 2 hovedbestyrelsesmedlemmer, hvoraf den ene skal være formanden. Kassereren har fuldmagt til at modtage indbetalinger og betale indgåede forpligtelser.
- Stk. 3 Foreningen hæfter kun for sine forpligtelser med foreningens formue. Der påhviler ikke medlemmerne eller hovedbestyrelsen nogen personlig hæftelse.
- Stk. 4 Foreningens formue skal anbringes i et anerkendt pengeinstitut.
- Stk. 5 Foreningens regnskabsår følger kalenderåret.
- Stk. 6 Det reviderede regnskab skal underskrives af formand, kasserer og foreningens revisor.
- Stk. 7 Revisor og revisorsuppleant vælges for en 1-årig periode.

§9 Vedtægtsændringer

- Stk. 1 Forslag til vedtægtsændringer behandles på et årsmøde, hvis de er opført på dagsordenen.
- Stk. 2 Vedtagelse af vedtægtsændringer kræver et flertal på 2/3 af de deltagende delegerede, der samtidigt skal udgøre mindst halvdelen af samtlige delegerede. Godkender et flertal af de deltagende stemmeberettigede et ændringsforslag, uden at ovennævnte krav er opfyldt, kan ændringen vedtages på et efterfølgende ordinært eller ekstraordinært årsmøde ved almindeligt flertal blandt de deltagende stemmeberettigede.

§10 Lokalafdelinger

- Stk. 1 Foreningens hovedbestyrelse udpeger en række lokalafdelinger og fastsætter deres geografiske område. Der kan løbende ske ændringer i lokalafdelingernes antal og afgrænsning for bedst muligt at kunne arbejde med betydende naturprojekter i lokalområderne.
- Stk. 2 Formålet med lokalafdelingerne er at styrke og deltage i det lokale arbejde, der skal være i fuld overensstemmelse med Danmarks Vilde Naturs vedtægter.
- Stk. 3 Lokalafdelingen ledes af en afdelingsbestyrelse, som vælges af lokalafdelingens medlemmer. Afdelingsbestyrelsen skal inden for alle geografiske dele af afdelingens område virke for at fremme foreningens formål og grundlag.

- Stk. 4 Lokalafdelingens medlemmer med bopæl inden for afdelingens område har stemmeret. Medlemmer er valgbare til afdelingsbestyrelsen såfremt man har været medlem i mindst 3 måneder. Et medlem kan overflytte sin tilknytning til en anden afdeling ved at meddele sit ønske herom til medlemsadministrationen.
- Stk. 5 Lokalafdelingens årsmøde med valg af medlemmer til afdelingsbestyrelsen finder sted hvert år i andet halvår og inden udgangen af november måned. Dato og sted fastsættes af afdelingsbestyrelsen. Afdelingsbestyrelsen indkalder via mail medlemmerne til årsmøde for lokalafdeling med et varsel på mindst 4 uger.
- Stk. 6 Dagsordenen for lokalafdelingens årsmøde skal omfatte følgende punkter:
 - 1. Valg af dirigent og referent.
 - 2. Afdelingsbestyrelsens årsberetning.
 - 3. Forslag til behandling.
 - 4. Valg af medlemmer og suppleanter til afdelingsbestyrelsen, jf. stk. 5.
 - 5. Eventuelt.
- Stk. 7 Forslag til behandling på lokalafdelingens årsmøde skal indsendes til afdelingsbestyrelsen senest 2 uger før mødet. Afdelingsbestyrelsen afgør, om et indsendt forslag er i overensstemmelse med foreningens formål, og dermed om det kan fremlægges. Forslagene vil derefter blive udsendt sammen med endelig dagsorden og evt. bilag senest 1 uge før årsmøde for lokalafdeling.
- Stk. 8 Der udarbejdes beslutningsreferat af mødet, der udsendes til lokalafdelingens medlemmer og hovedbestyrelsen senest 14 dage efter årsmødets afholdelse.
- Stk. 9 Afdelingsbestyrelsen består af 3-5 medlemmer og op til 2 suppleanter. Antallet fastsættes af afdelingsbestyrelsen. Valgperioden for et afdelingsbestyrelsesmedlem er 2 år, således at ca. halvdelen af bestyrelsen er på valg ved et givent årsmøde. Valgperioden for suppleanter er et år. En suppleant, som i årets løb indtræder i afdelingsbestyrelsen, overtager det udgåede medlems resterende valgperiode.
- Stk. 10 Senest 4 uger efter årsmødet konstituerer afdelingsbestyrelsen sig med en formand og en næstformand frem til konstitueringen efter næste årsmøde. Der udpeges 2 bestyrelsesmedlemmer til delegerede til hovedforeningens årsmøde. Resultatet af konstitueringen meddeles umiddelbart til hovedbestyrelsen.
- Stk. 11 Alle beslutninger træffes ved almindeligt flertal. Ved stemmelighed er formandens stemme afgørende. Afdelingsbestyrelsen er beslutningsdygtig, når mindst halvdelen af medlemmerne er til stede fysisk eller via digitale platforme.
- Stk. 12 Formanden tegner afdelingen over for myndigheder og andre eksterne parter.
- Stk. 13 Økonomi. Lokalafdelingerne opkræver ikke kontingent fra medlemmerne. På hovedforeningens årsmøde fastsættes hvert år et budget for lokalafdelingerne. Budgettet sammensættes af et grundbeløb til hver lokalafdeling suppleret med et beløb pr. medlem i lokalafdelingen. Den enkelte lokalafdeling kan derudover søge midler i hovedforeningen eller fonde til afvikling af arrangementer og projekter. Lokalafdelingernes regnskab bogføres i hovedforeningens regnskabssystem og bank. Bilag for indtægter og udgifter sendes til foreningens kasserer. Flere bilag for et enkelt projekt eller arrangement kan af lokalafdelingen afleveres til bogføring samlet i oversigt over ind- og udgifter vedhæftet bilag.